

לשוננו לעם

עורכים: א' אברונין, מ' אזרחי וי' פרץ

מתוך

כרך א, חוברת ד, תש"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

א. אברונין

צורות צוררות

לעתים לא רחוקות בוגד הזכרון של הא-
דם בו ומכשילו ע"י זה שהוא מבלבל לו

מלים קרובות בצורתן, אבל רחוקות במש-
 מעותן אלו מאלו והוא מגיש לו משתי
 צורות צוררות דוקא את זו שהוא, המדבר
 או הכותב, אינו צריך לה באותה שעה.
 ובעל זכרון כזה נעשה ללעג בעיני שומ-
 עיו. אמנם הפתגם העממי אומר: „דברתי
 איך שדברתי ובלבד שכוונתי היתה טובה“
 (ברנשטין 3554), אבל לא תמיד מספיקה
 הצטדקות כזו, כמו שמעידה הבדיחה הידו-
 עה על בחור שרצה לקבל סמיכה לשתיטה.
 כשעמד לבחינה שאל אותו הרב הבוחן:

— מה זאת אוגרת? (פגימה בחלף
 המערכת את הצפורן)

— בחורה שהגיעה לפרקה.

— ומה זאת בוגרת?

— תרגולת הרובצת על ביצים.

— ומה זאת דוגרת?

— תאנה יבשה.

— ומה זאת גרוגרת?

לא מצא הבחור מענה ולא קבל סמיכה.
 יצא ותמה על העול שנעשה לו, שבגלל
 מלה אחת, שלא ידע פירושה, נמנעה ממנו
 התעודה. צורות צוררות כאלה אורבות גם
 לרבים כותבי עברית. הנה דוגמאות:

(א) „הוא גחן עליה, עצם את עיניה ונשק
 את אש מורו תיה“ (הדרך מתחנת הרכ-
 בת, משמר י"ח בתמוז). הכותב ערבב השם:
 „שמורות עינים“—„אחזת שמורות עיני“
 (תהלים עז, ח) באש מורו ת שהוראתה
 — משמרות הלילה, היחיד: „אשמורה בלי-
 לה“ (תהלים צ, ד). הזכרון ערבב לו את
 שני השמות אולי לא רק מפני דמיונם
 בצורה, כמו אוגרת—בוגרת הנ"ל, אלא גם
 מפני שבכתוב נמצאות שתי הצורות בש-
 כנות עם „עין“. כי גם אש מורות,
 שענינה מ שמורות נמצאת בכתוב במק-

רא: "קדמו עיני אשמורות" (תהלים קיט, קמח). וכבר העירותי על זה כמה פעמים. מענין שמתרגם הספר: "זין כריסטוף" השתמש בתשעה חלקים של הספר "בש-מורות עינים" כהלכה ובחלק העשירי הפך את הקערה על פיה וכתב בכל מקום "אש-מורות" במקום "שמורות". אולי כאן יד מגיה "חרוץ" באמצע.

(ב) "תעצומות השכונות העבריות ביפו לשלטונות" (כותרת ב"הארץ" כ' בת-מוז תש"ה). גם כאן בגד הזכרון בכותב זהכשיל אותו בצורה צוררת. יש מלה "עצומות" (עין פתוחה צדי דגושה) בהוראת "טעות" והוא מלשון הכתוב: "הגישו עצומותיכם" (ישעיה מא, כא) ולה כוון הכותב, אלא מתוך שויון הצורות טעה וכתב תעצומות. אולם לשם זה אין כלל הוראת "טענות ותביעות", אלא פשוט של עצמה וחזק ונמצא בכתוב: "הוא נותן עז ותעצומות" (תהלים סח, לו). וכן ב"נשמת" "האל בתעצומות עז" ורבים הנכשלים בזה. (למשל: מריה סטיוארט ח"א עמוד 163, ח"ב 288).

(ג) יש במקרא שם מטבע: "אדרכון" (משקל אפעלון, ג'נאח) — "זהב ככרים חמש אלפים ואדרכנים רבו" (דהי"א כט, ז) ויש "דרכמון" — "זהב דרכמונים שש יבואות לאלף" (עזרא ב, סט). וכן פעמים אחדות בנחמיה ז'. לדעת ג'נאח שניהם מטבע אחד ששרשם "דרך" (ע' ספר השרשים), אלא שכאן בא בא' נוספת וכאן במ' נוספת, ובמשנה בלי תוספות אלה: "מצר-פין שקלים לדרכונות" (שקלים ב, א). בא הזכרון וצרפם יחד גם בא' תחילית גם במ' תוכית: "אדרכמונים", ויל"ג עמד ובנה על צורה משובשה זו את מכתמו:

„ושני אדר כמונים, מביאים אדרכמונים“
 (פרדס א' ע' 106). ורש"י פין במלוננו מביא
 ערך „אדרכון“ (ע' 35) וערך „דרכמון“
 (ע' 477), אלא שבסוף הערך האחרון הוא
 מביא בסוגרים: (עיין ערך אדרכמון
 במשנה). וזוהי פשוט פליטת קולמוס, שכן
 אין כלל בספרו ערך כזה. ומצער הדבר
 שבמלון המסחרי של מר פבזנר נכנס השם
 המסורבל „אדרכמון“ כתרגום לדרכמה ו-
 אין לשם זה מקור אלא בהתנגשות הצו-
 רות הצוררות.

(ד) יש שם נסבה (ברבוי: נסבות) והוא
 אחד עם „סבה“, כעדות הכתובים: „הי-
 ה סבה מעם ה' למען הקים את דברו“
 (מ"א יב, טו) ובמקום אחר: „היתה נס-
 בה מעם האלהים“ (דהי"ב י, טו). שני
 אלה משמעם אחד: עילה, סבה.

ויש עוד שם משרש „סבב“ „מסבות“
 (רק ברבוי) „והוא מסבות אתהפך בתח-
 בולותיו“ (איוב לו, יב). המליצים בדור
 שעבר יחדוהו ל„אומשטאנדע“ (בגרמנית).
 והנה בא אחד הסופרים וערבב „מסבות“
 ב„נסבות“ והתחיל להשתמש לאומשטאנ-
 ע ב„נסבות“, ורבים טושים וכותבים כך.
 אולם זוהי טעות. וכשם שאין להשתמש
 בשם „סבות“ לאומשטאנדע“, כך אין להש-
 תמש ב„נסבות“ למושג זה, שהרי שניהם
 שם אחד הם רק בכתיבים שונים.